

ชุดโครงการ
การพัฒนาระบบสวัสดิการ
สำหรับคนจนและคนก้อยโอกาสในสังคมไทย

รายงานวิจัยกรณีศึกษา
กลุ่มคนจนผู้ก้อยโอกาส
และกลุ่มเสี่ยงที่ประสบปัญหาทางสังคม

คุณภาพชีวิตของผู้ต้องขังหญิง
ในทัณฑสถานหญิงแห่งหนึ่งทางภาคเหนือ

สุเมีย แสงใจนา

หัวหน้าโครงการ

ดร.พร ภาณุพงศ์ เจริญประเสริฐ

นักวิจัยหลัก

ผศ.อดิธญา เวชยชัย

ผศ.ดร.กิติพัฒน์ นนทปัทมะกุลย์

ภายใต้การสนับสนุนของ
สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.)

รายงานวิจัยย่อยฉบับสมบูรณ์

คุณภาพชีวิตของผู้ต้องขังหญิง
ในทัณฑสถานแห่งหนึ่งทางภาคเหนือ

ผู้วิจัย

สุนีย์ แสนใจนา

สนับสนุนโดย

สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย

ชุดโครงการ การพัฒนาระบบสวัสดิการสำหรับคนจนและคนด้อยโอกาสในสังคมไทย

ธันวาคม 2546

คำนำจากสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.)

สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) เห็นความสำคัญของปัญหาและแนวทางในการบรรเทาปัญหาของคนจนและคนด้อยโอกาสและการจัดสวัสดิการที่เหมาะสม จึงได้สนับสนุน “โครงการพัฒนาระบบสวัสดิการสำหรับคนจนและคนด้อยโอกาสในสังคมไทย” ประกอบด้วยการวิจัยสภาพภาพของคนจนและคนด้อยโอกาส 5 กลุ่มเป้าหมาย ได้แก่ กลุ่มเกษตรกร กลุ่มแรงงาน กลุ่มอาชีพอิสระ กลุ่มคนนอกวัยทำงาน และกลุ่มผู้ด้อยโอกาส/กลุ่มเสี่ยงและผู้ประสบปัญหาทางสังคม ซึ่งได้วิเคราะห์และสังเคราะห์จากการเก็บข้อมูลเชิงปริมาณ 10,000 ราย และข้อมูลเชิงคุณภาพจากกรณีศึกษาจำนวน 110 กรณี และจัดทำข้อเสนอเชิงนโยบายในการจัดสวัสดิการที่เหมาะสมกับแต่ละกลุ่มเป้าหมาย

ผลงานทั้งหมดที่ได้จากชุดโครงการพัฒนาระบบสวัสดิการสำหรับคนจนและคนด้อยโอกาสในสังคมไทย ได้นำเสนอเกี่ยวกับวิถีชีวิตของคนจน ให้เห็นภาพที่เคลื่อนไหวของสภาพความเป็นอยู่ ความด้อยโอกาส ไร้ที่พึ่ง การเชื่อมโยงให้เห็นบริบทของความสัมพันธ์ระหว่างคนจนคนด้อยโอกาสกับชุมชน (มิติสังคม) ระบบการทำมาหากิน (มิติเศรษฐกิจ) และมีการรวมกลุ่มเพื่อเพิ่มอำนาจต่อรอง (มิติการเมือง) การให้ภาพเชิงประวัติศาสตร์ ที่ย้อนให้เห็นว่าเดิมวิถีชีวิตของเขาเป็นอย่างไร และต่อมาเกิดอะไรขึ้นที่เป็นจุดหักเหที่ทำให้วิถีชีวิตของเขาตลอดจนบริบทของเขาเปลี่ยนแปลงไป การวิเคราะห์ว่าผลกระทบที่เกิดจากเหตุการณ์นั้นๆ (เช่น การสร้างเขื่อน การตั้งเขตนิคมอุตสาหกรรม การตัดถนนเข้ามาในพื้นที่ ฯลฯ) เกิดผลอย่างไรต่อวิถีการทำมาหากิน ความสัมพันธ์เครือข่ายทางสังคม อำนาจต่อรอง คุณภาพชีวิตโดยรวม เพื่อชี้ให้เห็นการปรับตัวในมิติต่างๆ (เช่น การอพยพ การเปลี่ยนอาชีพ ฯลฯ) เมื่อเกิดเหตุการณ์ที่เป็นจุดหักเหแล้ว ทำไมคนบางกลุ่มปรับตัวและหลุดพ้นจากภาวะยากจนด้อยโอกาสได้ แต่ทำไมคนบางกลุ่มก้าวไม่พ้น ปัญหาของคนจนคนด้อยโอกาสทั้ง 5 กลุ่มเป้าหมายเหล่านี้ จะมีแนวทางในการแก้ไขปัญหาอย่างไร โครงการนี้ได้วิเคราะห์เกี่ยวกับระบบสวัสดิการที่เหมาะสม สวัสดิการที่คนจนต้องการ กลไกที่สามารถเข้าถึงปัญหาของกลุ่มคนเป้าหมายได้ ทั้งองค์กรชุมชน ครอบครัว องค์กรรัฐ ฯลฯ ตลอดจนข้อเสนอเชิงนโยบายในการแก้ปัญหาความยากจนของสังคมไทย

สกว. หวังเป็นอย่างยิ่งว่าผลงานของชุดโครงการวิจัยนี้ จะทำให้แง่คิด มุมมองอีกด้านหนึ่งในการจัดสวัสดิการและแนวทางการแก้ไขปัญหาความยากจน ที่มองความเชื่อมโยงระหว่างมิติทางเศรษฐกิจกับมิติทางสังคม ซึ่งเป็นการเสริมเติมองค์ความรู้ในเรื่องความยากจนของประเทศไทย สกว. จึงหวังว่า ผู้ที่เกี่ยวข้องทั้งหลายจะสามารถนำองค์ความรู้ดังกล่าวไปพิจารณาใช้ประโยชน์ในการดำเนินการ เพื่อกำหนดนโยบาย ยุทธศาสตร์ และแนวทางในการแก้ไขปัญหาความยากจนได้อย่างรอบคอบรอบด้านต่อไป

(ศาสตราจารย์ ดร. ปิยะวัติ บุญ-หลง)

ผู้อำนวยการสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย

คำนำของหัวหน้าโครงการ

โครงการการพัฒนาแบบสวัสดิการสำหรับคนจนและคนด้อยโอกาสในสังคมไทย ได้แบ่งรายงานออกเป็นสามระดับ ในระดับพื้นที่มีงานกรณีศึกษาต่างๆ 110 กรณี ในระดับภาพรวมของคนจนแต่ละกลุ่มมีรายงานหลัก 5 รายงาน และในระดับภาพรวมทั้งประเทศมีรายงานสรุปบทสังเคราะห์อีก 1 ฉบับ

ถ้าเปรียบรายงานฉบับสรุปสังเคราะห์ภาพรวมเหมือนป่าใหญ่ รายงานหลัก 5 รายงานก็เปรียบเสมือนส่วนของป่าหรือเขตของป่า 5 เขต ส่วนรายงานกรณีศึกษาก็เปรียบเสมือนไม้แต่ละพันธุ์หรือแต่ละต้น

งานกรณีศึกษาจึงแสดงให้เห็นภาพชีวิตจริงของคนจนในแต่ละประเภท ที่สะท้อนออกมาผ่านสายตาผ่านการสังเกตการณ์ ผ่านการมีส่วนร่วม ของนักวิจัยกรณีศึกษา

งานกรณีศึกษาปรากฏให้เห็นสีสันและความเป็นจริงของรูปแบบของชีวิตคนจนที่มีความหลากหลายและซับซ้อน แต่ละเรื่องแต่ละกรณีเปรียบประดุจแต่ละฉากแต่ละตอนของละครชีวิต ละครชีวิตที่เขียนบทด้วยกลไกและโครงสร้างทางสังคมทุนนิยม สว่างให้คนจนเล่นบทที่น่ารังเกียจของสังคมทุนนิยม

ปราชญ์ของทุนนิยมจึงมีคำกล่าวว่า “คนจนมักจะตกเป็นเหยื่อของคนจนเสมอ” ใช่สิ! ถ้าคนจนจะมองหาเหยื่อ ก็มีแต่คนจนด้วยกันเท่านั้นที่จะเป็นเหยื่อได้ ส่วนคนรายนั้น ล้วนมีเงิน มีอำนาจ มีความสามารถ มีอาวุธและบิรวาร ที่จะป้องกันตนเอง ยากที่จะตกเป็นเหยื่อของคนจน แต่ถ้าพิจารณาให้ไกลไปกว่าคำกล่าวนี้ อาตัม สมิต นักปรัชญาเศรษฐศาสตร์ทุนนิยมก็กล่าวว่า คนในสังคมทุนนิยมจะรวยจะจนก็ขึ้นอยู่กับปริมาณแรงงานที่เขาควบคุมได้หรือซื้อหามาได้ เพราะฉะนั้น คนจนผู้ขายแรงงานก็คือเหยื่อของระบบที่คนรายนำไปใช้สร้างความร่ำรวยให้ตนเอง ดังนั้น คนจนจึงตกเป็นเหยื่อของคนรวยมากกว่าตกเป็นเหยื่อของคนจนด้วยกัน

กรณีศึกษาต่างๆ ได้สะท้อนให้เห็นว่า คนจนกลุ่มใดที่ยากจน ด้วยสาเหตุของท่าทีต่อชีวิต สาเหตุจากการขาดปัจจัยการผลิต หรือสาเหตุจากความสัมพันธ์ที่เลื่อมล้ำ ภายใต้โครงสร้างของทุนนิยม

ในสังคมทุนนิยมที่คนชนชั้นบนกุมอำนาจรัฐอย่างเหนียวแน่น ยังไม่เคยเห็นกรณีประเทศใดที่สามารถลดความเหลื่อมล้ำได้อย่างมีนัยสำคัญ แต่ในประเทศทุนนิยมที่อำนาจรัฐถูกจัดสรรปันส่วนให้คนชั้นกลางและคนชั้นล่างมีส่วนในอำนาจรัฐ ประเทศนั้นก็จะสามารถลดความเหลื่อมล้ำลงได้อย่างมีนัยสำคัญ

ปัญหาความยากจนจึงไม่ได้จำกัดขอบเขตอยู่เพียงเรื่องรายได้ แต่มันมีปริมณฑลกว้างไกลไปถึง สิทธิและโอกาส อำนาจ และศักดิ์ศรีของความเป็นมนุษย์ด้วย ประวัติศาสตร์สังคมจากทุกประเทศยืนยันในสังขรณ์ว่า คนจนไม่เคยลดความยากจนลงได้โดยปราศจากการต่อสู้ ไม่ว่าจะเป็นการต่อสู้กับตัวเองและต่อสู้กับกลุ่มคนและชนชั้นที่ได้เปรียบและเอารัดเอาเปรียบ

ตำนานการต่อสู้ดิ้นรนของคนจนไทยมีประวัติมายาวนาน หลายยุคหลายสมัย และเพื่ออนาคตที่ดีกว่า คนจนทั้งหลายมีแต่จะต้องต่อสู้ต่อไป เพื่อความเป็นไทและปากท้องของคนจนเอง

ในฐานะหัวหน้าโครงการ ผมขอขอบคุณนักวิจัยรุ่นใหม่ที่เป็นนักวิจัยกรณีศึกษาทุกท่าน ท่านทุกคนได้ปฏิบัติภารกิจเรื่องคนจนอย่างดียิ่ง ท่านคือผู้ถือโคมฉายที่ส่องให้เห็นคนจนในหีบในซอก ที่ก่อนหน้านี้ใครๆมักจะมองไม่เห็น ขอให้ทุกท่านจงเป็นมิตรที่ดีของคนจนและปรารถนาดีต่อคนจนตลอดไป

ณรงค์ เพ็ชรประเสริฐ
หัวหน้าโครงการ

บทคัดย่อ

จากการรับฟังเพื่อนที่มีหน้าที่เป็นผู้คุมักโทษอยู่ในเรือนจำหญิงแห่งหนึ่งในเขตภาคเหนือเล่าถึงสภาพชีวิตความเป็นอยู่ของนักโทษหญิงให้ฟังบ่อยๆ ทำให้ตัวผู้วิจัยเกิดคำถามหลายข้อและอยากทราบข้อเท็จจริงหรือที่มาที่ไปของนักโทษหญิงเหล่านี้ว่า เหตุใดที่ทำให้พวกเธอต้องกระทำผิดจนต้องมีชีวิตอยู่ในเรือนจำ และเมื่อต้องโทษแล้ว พวกเธอต้องเผชิญปัญหาและความทุกข์ที่ซ้ำซ้อนอย่างไร ทั้งในขณะที่จำคุกในเรือนจำหรือทัณฑสถาน ตลอดจนเมื่อพ้นโทษออกมาสู่โลกภายนอก โดยคาดหวังว่าการศึกษาครั้งนี้อาจเป็นประโยชน์ในทางปฏิบัติ คือ การวางแผนพัฒนา ปรับปรุง แก้ไข หรือส่งเสริม การช่วยเหลือความเป็นอยู่ของเรือนจำและผู้ต้องขังให้มีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น ทั้งในขณะที่จำคุกในเรือนจำ ตลอดจนเมื่อพ้นโทษออกมาสู่สังคมภายนอก ซึ่งจะเป็นแนวทางในการเปลี่ยนแปลงหรือพัฒนากระบวนการต่างๆของทัณฑสถานหญิงในเขตภาคเหนือหรือทั่วประเทศไทย อันจะนำไปสู่การพัฒนาอีกด้านหนึ่งของประเทศต่อไป

การจะได้มาซึ่งข้อมูลที่เป็นข้อเท็จจริงและเข้าถึงผู้ต้องขังไม่ใช่เรื่องง่ายเลย เพราะต้องเกี่ยวข้องกับหน่วยงานราชการที่มีขั้นตอนและพิธีการมากมาย และตัวผู้ต้องขังเองก็คงไม่สามารถให้ข้อมูลในเชิงลึกได้ เพราะจะมีผู้คุมคอยดูแลอย่างใกล้ชิดตลอดเวลา ดังนั้นผู้วิจัยจึงเลือกสัมภาษณ์ผู้หญิงที่เคยอยู่ในเรือนจำแล้วได้พ้นโทษออกมาไม่นานและอาศัยอยู่ในเขตพื้นที่ รวมทั้งสัมภาษณ์ครอบครัว ญาติพี่น้อง ของผู้หญิงที่ถูกจำคุกอยู่ในเรือนจำ พบว่า

ปัจจุบันเรือนจำในเขตภาคเหนือมีผู้ต้องขังหญิงอยู่กว่า 8,000 คน และมีแนวโน้มอัตราการเพิ่มของผู้ต้องขังมากขึ้น ซึ่งให้เห็นว่า ผู้หญิงมีการกระทำผิดกฎหมายมากขึ้น เนื่องจากการขาดคุณภาพชีวิตที่ดี และการได้รับผลกระทบจากสภาพเศรษฐกิจและสังคมที่ย่ำแย่ ประกอบกับการแบกรับหน้าที่ความรับผิดชอบภายในครอบครัว ตลอดจนปัญหาต่างๆที่ทำให้ต้องต่อสู้ดิ้นรน กดดันพวกเธอให้พบทางตัน ต้องแก้ไขปัญหาในทุกวิถีทาง ยอมกระทำการสิ่งผิดกฎหมายทั้งโดยตั้งใจและไม่ตั้งใจ

โดยภาพรวมของเรือนจำ การจัดเรือนนอนและอาคารสถานที่ยังจัดไม่ถูกสุขลักษณะ รวมถึงจำนวนห้องน้ำห้องส้วมมีไม่เพียงพอต่อจำนวนของผู้ต้องขัง การรักษาความสะอาดยังขาดความเอาใจใส่จากผู้ที่เกี่ยวข้อง ในด้านของอาหารการกินของผู้ต้องขังก็ยังมีไม่เพียงพอต่อความต้องการ อีกทั้งขาดคุณประโยชน์ที่มีต่อสุขภาพเป็นอย่างมาก ส่วนการรักษาพยาบาลแก่ผู้ต้องขังในเรือนจำนั้น ยังขาดความเอาใจใส่ ส่วนใหญ่จะเป็นการรักษาพยาบาลตนเอง โดยผู้ช่วยเหลือนักโทษ (นักโทษชั้นดี) เป็นผู้วินิจฉัยและจำหน่ายยาให้แก่ผู้ต้องขัง เพราะไม่มีแพทย์และพยาบาลประจำ นอกจากนี้ เจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องภายในเรือนจำมักใช้ระบบการควบคุมผู้ต้องขังด้วยวิธีที่รุนแรง ขาดเหตุผล การปฏิบัติต่อผู้ต้องขังไม่เท่าเทียมกัน และเรียกเก็บเงินจากญาติของผู้ต้องขังที่มาเยี่ยมโดยไม่มีใบเสร็จรับเงิน ซึ่งถือว่าเป็นการฉ้อฉลของข้าราชการอย่างร้ายแรง

ยิ่งถ้าเป็นกลุ่มชาติพันธุ์ที่ถูกต้องโทษจำคุกก็จะต้องเผชิญกับความทุกข์มากกว่าคนกลุ่มอื่นๆ เพราะนอกจากจะต้องอยู่รวมกันเป็นจำนวนมาก กลุ่มชาติพันธุ์ยังถูกเอารัดเอาเปรียบ ถูกกดขี่ข่มเหง จากผู้

ต้องขังที่เป็นกลุ่มคนเมือง รวมถึงเจ้าหน้าที่ในเรือนจำ ซึ่งมีการแบ่งกลุ่มชนชั้นและเลือกปฏิบัติต่อผู้ต้องขังระหว่างกลุ่มคนเมืองและกลุ่มชาติพันธุ์ในเรือนจำอย่างชัดเจน นี่คือการไม่เป็นธรรมในสังคมภายในเรือนจำ

สำหรับการฝึกอาชีพของผู้ต้องขังนั้น แม้รัฐจะออกมาประชาสัมพันธ์ว่าเรือนจำทุกแห่งได้จัดฝึกอบรมด้านวิชาชีพแก่ผู้ต้องขัง เพื่อให้ผู้ต้องขังสามารถนำวิชาชีพไปสร้างรายได้ให้กับตนเองเมื่อพ้นโทษไปแล้วก็ตาม แต่ก็ยังไม่เพียงพอและไม่เท่าเทียมกัน เพราะทางเรือนจำจัดฝึกอาชีพให้เฉพาะนักโทษชั้นดีหรือนักโทษที่มีการศึกษาเท่านั้น และรายได้ที่ได้จากการจำหน่ายสินค้าที่ผลิตขึ้นตามโครงการศูนย์ฝึกวิชาชีพผู้ต้องขังนั้น ผู้ต้องขังไม่สามารถเรียกร้องส่วนแบ่งจากการจำหน่ายสินค้า หากแต่ต้องขึ้นอยู่กับพิจารณาผู้บัญชาการเรือนจำเพียงผู้เดียว

ที่สำคัญที่สุดคือ เรือนจำมีการห้ามไม่ให้ผู้ต้องขังสื่อสารกับบุคคลภายนอกถึงสภาพความเป็นอยู่ สุขภาพอนามัย และความยากลำบากของผู้ต้องขังที่อยู่ภายในเรือนจำอย่างเด็ดขาด และไม่เปิดโอกาสให้สังคมภายนอกเข้าไปเหลียวแลสภาพความเป็นอยู่ วิถีชีวิต และการฝึกอาชีพของผู้ต้องขังเลย

สารบัญ

คำนำสกว.
คำนำหัวหน้าโครงการ
บทคัดย่อ
สารบัญ

หน้า

บทที่ 1 บทนำ

1.1 หลักการและเหตุผล 1

1.2 วัตถุประสงค์ 2

1.3 วิธีการวิจัย 2

1.4 สถานที่ดำเนินการวิจัย 3

1.5 ผู้ให้ข้อมูล 3

1.6 วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล 3

บทที่ 2 ผลการวิจัย

ปัจจัยหลักที่ทำให้ต้องเข้าคุกมี 3 ปัจจัยหลัก

ปัจจัยทางด้านเศรษฐกิจ 7

ปัจจัยทางด้านจิตใจ 9

ปัจจัยทางด้านครอบครัว 11

บทที่ 3 บทสรุปและข้อเสนอแนะ

3.1 บทสรุป 13

3.2 การอภิปรายผล 15

3.3 ข้อเสนอแนะ 16

บทที่ 1

บทนำ

1.1 หลักการและเหตุผล

เป็นที่ยอมรับกันทั่วไปว่า ทรัพยากรมนุษย์เป็นสิ่งที่สำคัญในการพัฒนาประเทศ การส่งเสริมให้ประชาชนมีชีวิตที่ดีในทุก ๆ ด้าน ทั้งทางด้านเศรษฐกิจและสังคม ดังจะเห็นได้จากแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมฉบับที่ 6 โดยเพิ่มเป้าหมายทางด้านสังคมโดยระบุส่วนหนึ่งที่จะต้องปรับปรุงคุณภาพชีวิตของประชาชนในเขตชนบท

แม้ว่าการศึกษาคุณภาพชีวิตได้รับความสนใจมานานพอสมควร แต่ส่วนใหญ่ได้มุ่งประเด็นในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของคนกลุ่มใหญ่ที่ให้เห็นเป็นรูปธรรมอย่างชัดเจนในสังคมเมืองและชนบท โดยเห็นสภาพความเป็นอยู่ได้โดยชัดเจน แต่ยังมีประชากรอีกกลุ่มหนึ่งที่ถูกละเลยจากสังคมโดยรวมเพราะถือว่าบุคคลกลุ่มนี้ได้กระทำผิดกฎระเบียบของสังคม และถูกตัดสินให้ได้รับโทษที่ได้กระทำไว้ ต้องเข้าไปอยู่ในเรือนจำหรือทัณฑสถานซึ่งเป็นสถานที่ที่รัฐบาลได้กำหนดให้เป็นที่ยึดขังนักโทษหรือผู้กระทำผิด และสามารถปรับเปลี่ยนพฤติกรรมให้เป็นพลเมืองดีต่อสังคมต่อไป โดยที่ผู้ต้องขังที่อยู่ในเรือนจำไม่สามารถออกมาสู่สังคมภายนอกได้ถ้าไม่ได้รับอนุญาตหรือได้รับการพ้นโทษ เช่นเดียวกับบุคคลภายนอกที่จะเข้าไปเห็นถึงสภาพชีวิตความเป็นอยู่ของผู้ต้องขังภายในทัณฑสถาน มีเฉพาะเจ้าหน้าที่ผู้คุม นักโทษและตัวของนักโทษเองเท่านั้น

ซึ่งการศึกษาวิจัยในครั้งนี้ ได้มุ่งประเด็นที่จะศึกษาถึงคุณภาพชีวิตของผู้ต้องขังในเรือนจำหรือทัณฑสถานแห่งหนึ่งในเขตภาคเหนือ ซึ่งในปัจจุบันมีผู้ต้องขังที่เป็นผู้หญิงอยู่ในเรือนจำในเขตภาคเหนือกว่า 8,000 คน และมีแนวโน้มอัตราการเพิ่มของผู้ต้องขังได้มากขึ้น ซึ่งได้ชี้ให้เห็นว่าผู้หญิงมีการกระทำที่ผิดกฎหมายมากขึ้น ซึ่งมีสาเหตุหลักมาจากการขาดคุณภาพชีวิตที่ดี และเป็นผลกระทบจากสภาพเศรษฐกิจและสังคมที่ย่ำแย่ในปัจจุบันนี้ เป็นสิ่งกดดันให้ผู้ต้องขังหญิงส่วนใหญ่นับกับทางเลือกที่ถูกต้องตามกฎหมายและต้องรับผิดชอบแบกภาระหน้าที่ภายในครอบครัว ตลอดจนปัญหาต่าง ๆ ที่ทำให้ต้องต่อสู้ดิ้นรน เพื่อแก้ไขปัญหามิให้ตกอยู่ในทุกขวิสัย ถึงแม้ว่าจะเป็นการทำผิดกฎหมายโดยตั้งใจหรือไม่ก็ตาม

การศึกษาวิจัยถึงคุณภาพชีวิตของผู้ต้องขังหญิงในทัณฑสถานหญิงแห่งหนึ่งในเขตภาคเหนือครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ เพื่อให้ได้ซึ่งข้อมูลในเชิงลึกและครอบคลุมถึงปัญหาต่าง ๆ ที่มีความสำคัญต่อชีวิตความเป็นอยู่ของผู้ต้องขังหญิง และเนื่องจากเรือนจำหรือทัณฑสถานในเขตภาคเหนือ มีกลุ่มชาติพันธุ์ที่ถูกต้องโทษจำคุกรวมอยู่ด้วยเป็นจำนวนมาก และถูกเอารัดเอาเปรียบ ถูกกดขี่ข่มเหง เผชิญต่อความทุกข์ที่เกิดขึ้นจากผู้ต้องขังที่เป็นกลุ่มคนเมืองรวมถึงเจ้าหน้าที่ในเรือนจำด้วย ซึ่งมีการแบ่งกลุ่มชนชั้นและเลือกปฏิบัติต่อผู้ต้องขังระหว่างกลุ่มคนเมืองและกลุ่มชาติพันธุ์ในเรือนจำได้อย่างชัดเจน และได้สะท้อนให้เห็นถึงความไม่เป็นธรรมในสังคมภายในเรือนจำรวมถึงในสังคมภายนอกก็ตาม

ประเด็นหลักที่จะทำการศึกษาวิจัยในครั้งนี้ จะมุ่งสนใจเจาะลึกถึงคุณภาพชีวิตของผู้ต้องขังหญิงที่ได้เผชิญปัญหาและความทุกข์ที่ซ้ำซ้อน ในขณะที่จำคุกในเรือนจำตลอดจนได้พ้นโทษออกมาสู่โลกภายนอก อย่างไรก็ตามได้ศึกษาปัจจัยอื่น ๆ ที่เป็นสาเหตุให้กลายเป็นผู้กระทำผิดหรือยอมเป็นผู้กระทำผิดกฎหมายเอง และนอกจากนี้ได้ศึกษาถึงสวัสดิการและความช่วยเหลือจากหน่วยงานต่าง ๆ ที่ผู้ต้องขังพึงได้รับในขณะที่จำคุกในเรือนจำตลอดจนได้พ้นโทษออกมาสู่สังคมภายนอก

สิ่งที่จะได้รับจากการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้จะเป็นประโยชน์ในทางปฏิบัติได้วางแผนพัฒนาปรับปรุงแก้ไข หรือส่งเสริม ช่วยเหลือความเป็นอยู่ของเรือนจำและผู้ต้องขังให้มีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้นทั้งในขณะที่จำคุกในเรือนจำตลอดจนได้พ้นโทษออกมาสู่สังคมภายนอก ซึ่งจะเป็นแนวทางในการเปลี่ยนแปลงหรือพัฒนาระบบการต่าง ๆ ของทัณฑสถานหญิงในเขตภาคเหนือหรือทั่วประเทศไทย จะเป็นการนำไปสู่การพัฒนาอีกด้านหนึ่งของประเทศต่อไป

1.2 วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาคุณภาพชีวิตของผู้ต้องขัง ในทัณฑสถานหญิงทางภาคเหนือ ซึ่งประกอบด้วย ระดับของความเป็นอยู่ของครอบครัว อัตราของการเปลี่ยนแปลงจำนวนประชากร ทรัพยากร ระบบสังคมและวัฒนธรรม ตลอดจนกระบวนการพัฒนาประสิทธิภาพและความสามารถของบุคคล

2. เพื่อศึกษาถึงปัจจัยและสาเหตุของปัญหา ของผู้ต้องขังในทัณฑสถานหญิงทางภาคเหนือซึ่งประกอบด้วย

- ปัจจัยทางด้านเศรษฐกิจที่ทำให้ฐานะความเป็นอยู่ของครอบครัวยากจน
- ปัจจัยทางด้านจิตใจการบังคับ ถูกเอารัดเอาเปรียบ ถูกทำร้าย
- ปัจจัยทางครอบครัวที่ขาดความอบอุ่น

3. เพื่อศึกษาแนวทางรูปในการแก้ไขปัญหา คุณภาพชีวิตของผู้ต้องขัง ในทัณฑสถานหญิงทางภาคเหนือ

1.3 วิธีการวิจัย

การวิจัยเรื่อง คุณภาพชีวิตของผู้ต้องขังหญิง: กรณีศึกษาในทัณฑสถานหญิงแห่งหนึ่งทางภาคเหนือ ใช้ระเบียบการวิจัยเชิงคุณภาพ และการสัมภาษณ์เจาะลึก (In - Depth Interview) เพื่อศึกษาคุณภาพชีวิตของผู้ต้องขังหญิง

1.4 สถานที่ดำเนินการวิจัย

สถานที่ดำเนินการวิจัยครั้งนี้ คือ เขตจังหวัดภาคเหนือตอนบน ที่เป็นสถานที่ตั้งของทัศนสถาน (เรือนจำ) เนื่องจากเป็นเขตที่มีปัญหาทางด้านคุณภาพชีวิตของผู้ต้องขังที่อยู่ในทัศนสถานและพื้นที่รอบนอก มาสู่สังคมภายนอก

1.5 ผู้ให้ข้อมูล

ในเขตจังหวัดภาคเหนือมีจำนวนผู้ต้องขังหญิงมากกว่า 8,000 คน โดยการวิจัยครั้งนี้จะรวบรวมข้อมูลจากผู้หญิงที่เคยต้องโทษจำคุกในเรือนจำ และครอบครัว ญาติ พี่น้องของผู้หญิงที่ถูกจำคุกอยู่ในเรือนจำ ซึ่งประกอบด้วย

1. ผู้ให้ข้อมูลหลัก

- 1) อดีตผู้หญิงที่เคยถูกต้องโทษจำคุกในเรือนจำในเขตภาคเหนือตอนบน พันโทมาไม่เกิน 4 ปี จำนวน 4 ราย
- 2) สมาชิกในครอบครัวของผู้ต้องขังหญิงที่ถูกต้องโทษจำคุกในทัศนสถานหญิงเขตภาคเหนือ จำนวน 2 ราย

2. ผู้ให้ข้อมูลประกอบ

- 1) เจ้าหน้าที่หญิงฝ่ายสังคมสงเคราะห์ในทัศนสถานหญิงเขตภาคเหนือตอนบนจำนวน 2 ราย
- 2) เพื่อนสนิทของผู้ทำวิจัยซึ่งเป็นเจ้าหน้าที่ฝ่ายธุรการและเป็นผู้คุมนักโทษหญิง ประจำเรือนจำในเขตภาคเหนือจำนวน 1 ราย
- 3) กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน อบต. และผู้ที่รู้จักคุ้นเคยกับผู้ต้องขัง

1.6 วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล

ในการสนใจศึกษาวิจัยในครั้งนี้มีจุดเริ่มต้นมาจากการได้รับฟังเพื่อนที่มีหน้าที่เป็นผู้คุมนักโทษอยู่ในเรือนจำหญิงแห่งหนึ่งในเขตภาคเหนือ ได้เล่าถึงสภาพชีวิตความเป็นอยู่ของนักโทษหญิงให้ฟังบ่อย ๆ ทำให้ตัวผู้วิจัยเองเกิดคำถามอยู่หลายข้อ ที่อยากทราบข้อเท็จจริงของข้อมูลที่เป็นสาเหตุหรือที่มาที่ไปของนักโทษหญิงเหล่านี้ว่าเพราะสาเหตุใดที่ทำให้ต้องกระทำผิดจึงต้องมีชีวิตอยู่ในเรือนจำ

การศึกษาวิจัยในเรื่องนี้ไม่ใช่เรื่องง่ายเลยที่จะได้มาซึ่งข้อมูลที่เป็นข้อเท็จจริงและเข้าถึงผู้ต้องขัง เพราะเป็นหน่วยงานราชการ การที่จะเข้าไปสัมภาษณ์ผู้ต้องขังในเรือนจำนั้นต้องมีขั้นตอนและพิธีการมากมาย ซึ่งตัวผู้ต้องขังเอง คงไม่สามารถให้ข้อมูลในเชิงลึกได้เพราะจะมีผู้คุมคอยดูแลอย่างใกล้ชิดตลอดเวลา ผู้วิจัย

และนักวิจัยหลัก พยายามคิดหาวิธีที่จะเข้าไปถึงข้อมูลให้ได้ จนได้รับคำแนะนำจากนักวิจัยหลักว่าถ้าไม่ได้สัมภาษณ์ผู้ต้องขังในเรือนจำ ก็อาจเป็นผู้หญิงที่เคยอยู่ในเรือนจำแล้วได้พ้นโทษออกมาไม่นานและอาศัยอยู่ในเขตพื้นที่ซึ่งจะได้ง่ายต่อการเก็บข้อมูล

ผู้วิจัยจึงได้ติดต่อกับเจ้าหน้าที่ภายในที่เป็นนักสังคมสงเคราะห์ในเรือนจำท่านหนึ่งเพื่อจะได้สอบถามข้อมูลพื้นฐานต่าง ๆ จำนวนนักโทษหญิง แม่ เด็กและสวัสดิการที่ให้แก่ผู้ต้องขัง ซึ่งในระยะแรก เจ้าหน้าที่ท่านนี้ได้ให้ข้อมูลโดยรวมแก่ผู้วิจัย ผ่านทางโทรศัพท์ แต่ข้อมูลที่ได้ยังไม่เพียงพอ และต้องการได้ข้อคิดเห็นเพิ่มเติมจากผู้ต้องขังหญิงที่ต้องโทษในคุกในเรือนจำแห่งนี้

(ในเขตจังหวัดภาคเหนือ) จึงทำหนังสือขออนุญาตเข้าไปและทำการสัมภาษณ์ถึงสภาพชีวิตความเป็นอยู่ของแม่และเด็กที่อยู่ในเรือนจำ โดยไม่ได้ผ่านกรมราชทัณฑ์ตามที่เจ้าหน้าที่บอก ขณะนั้นรองผู้บัญชาการเรือนจำได้รักษาการแทน จึงอนุญาตให้ผู้วิจัยและคณะได้เข้าไปเยี่ยมชมตามวันและเวลาที่กำหนดพร้อมทั้งอนุญาตให้เจ้าหน้าที่ฝ่ายทะเบียนแจ้งชื่อ - ที่อยู่ของผู้ต้องขังเป็นแม่และเด็กที่เคยต้องโทษจำคุก และได้พ้นโทษออกมาจากเรือนจำแล้ว จำนวน 4 ราย ผู้วิจัยจึงได้ Case Study นี้มาหนึ่งราย คือ นางนา อายุ 30 ปี เป็นชาวไทยภูเขาเผ่าม้งลูกอายุ 2 ขวบ ดังที่กล่าวมาแล้วข้างต้น

แต่เหตุการณ์ต่าง ๆ ไม่ได้ราบรื่นอย่างที่ผู้วิจัยและคณะคิด เมื่อผู้บัญชาการเรือนจำไม่อนุญาตให้เข้าไปในเรือนจำตามวันเวลาที่กำหนดที่เหลืออีก 3 วัน โดยต้องให้ผู้วิจัยต้องทำหนังสือผ่านกรมราชทัณฑ์ก่อนเป็นผลให้ผู้วิจัยไม่สามารถทำหนังสือขออนุญาตตามวัน เวลาที่กำหนด

ผู้บัญชาการเรือนจำยังสั่งห้ามเจ้าหน้าที่ทุกคน ทุกฝ่ายให้ข้อมูลใด ๆ ทั้งสิ้นที่เกี่ยวกับนักโทษและในบริเวณเรือนจำ มิฉะนั้นจะถือว่าได้กระทำความผิดวินัย (ตามที่เจ้าหน้าที่บอก)

ส่วนที่อยู่ของผู้ที่เคยต้องโทษจำคุกนั้น เจ้าหน้าที่ท่านนี้ให้ผู้วิจัยปิดเป็นความลับ เป็นการส่วนตัวห้ามเผยแพร่ให้ใครรู้และข้อมูลต่าง ๆ ที่ได้ให้สัมภาษณ์ก่อนหน้านี้เพราะอาจทำให้ตนเองเดือดร้อนในอนาคตได้

ทำให้ผู้วิจัยรู้ว่าการที่จะเข้าถึง Case Study นั้นยิ่งยากขึ้นมากทุกทีและไม่มี ความหวังในการเข้าหา Case ที่อยู่ในเรือนจำได้ จึงเปลี่ยนประเด็นไปยังผู้ที่เคยถูกต้องโทษจำคุกในเรือนจำหญิงในเขตภาคเหนือที่มีลูกเข้าไปเลี้ยงในเรือนจำและอาศัยอยู่กับครอบครัวหรือญาตินอกเรือนจำ

กระบวนการในการเข้าถึง Case Study ที่จะเป็นตัวบ่งชี้ถึงความน่าเชื่อถือในการให้ข้อมูลนั้น ผู้วิจัยอาศัยสอบถามข้อมูลจากคนรู้จัก เช่น Case ของนางแก้วและมีเพื่อนสนิทที่เป็นเจ้าหน้าที่อยู่ในเรือนจำแห่งหนึ่ง เป็นผลให้บรรยากาศการสัมภาษณ์และการให้ข้อมูลมีความชัดเจนตรงประเด็นกับวัตถุประสงค์ที่ผู้วิจัยได้ตั้งไว้ เป็นการเล่าสู่กันฟังและผู้ให้ข้อมูลวางใจว่าจะไม่ทำความเดือดร้อนมาสู่ตนเอง หลังจากการให้ข้อมูล

อีกกระบวนการหนึ่งถือว่าสำคัญมากที่ทำให้ผู้วิจัยได้เข้าถึง Case Study ที่เหลือคือ มารดา นางตาล นางพัน มารดา นางสาวพร และนางเปิง

โดยที่ผู้วิจัยได้ติดต่อเข้าถึงกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ของแต่ละตำบลที่อยู่ในบริเวณเขตตัวเมือง ซึ่งเป็นการสะดวกในการเดินทางและการสื่อสารของ Case ต่าง ๆ วิธีการดังกล่าว ทำให้ได้กลุ่มเป้าหมายที่ชัดเจน

และเข้าถึงได้ง่าย เพราะได้รับความร่วมมือจากกำนัน ผู้ใหญ่บ้านเป็นอย่างดี แต่ในกรณีของ Case ของนางเปิง มีอาการระแวงผู้วิจัยในระยะแรก ๆ ได้สอบถามประวัติและบัตรประจำตัวของผู้วิจัย เพราะยังมีอาการหวาดกลัวผู้มีอิทธิพลและผู้ค้ายาจะวางแผนมาทำร้ายครอบครัวจึงไม่ได้ให้ข้อมูลใด ๆ แก่ผู้วิจัย จนครั้งที่ 3 นางเปิงถึงจะให้ข้อมูล เช่นเดียวกับญาตินางตาลที่เห็นผู้วิจัยมาสอบถามข้อมูลเกี่ยวกับนางตาล จึงคิดว่าเป็นพวกเดียวกับนายทุนค้ายาบ้าและจะมาสร้างความเดือดร้อนให้แก่ตน ทำให้ผู้วิจัยต้องนำผู้ใหญ่บ้านมาให้การสัมภาษณ์แม่ตาลด้วยจึงยอมเปิดเผยข้อมูลต่าง ๆ ได้ทราบ ถึงกระนั้นยังมีอีก 2 Case ที่ผู้วิจัยไม่สามารถเข้าถึงได้เพราะกลุ่มเป้าหมายปฏิเสธที่จะให้ข้อมูลใด ๆ เกี่ยวกับสภาพชีวิตตนเองขณะอยู่ในเรือนจำกับบุตร ซึ่งติดคุกในคดีค้าสินค้าน้ำมัน และให้เหตุผลว่า “ตนเองไม่อยากจะข้องอะไรกับใคร ทุกวันนี้ก็สบายดี” ซึ่งได้ออกจากคุกประมาณ 4-5 เดือน ถึงแม้ว่าผู้วิจัยจะอ้างเหตุผลใด ๆ ก็ไม่สามารถได้ข้อมูลจาก Case นี้ได้

และอีก 1 รายนั้น ถูกจำคุกในคดีทำร้ายร่างกายสามีทำให้สามีบาดเจ็บสาหัส แต่สามีไม่เอาความจึงถูกจำคุก 6 เดือน และพ้นโทษปลายปี 2543 เหตุผลที่ไม่สามารถให้ข้อมูลคือ “ไม่อยากจะรู้พื้นเหตุการณ์ที่เลวร้ายต่าง ๆ มาอีก ทั้งหมดจะเป็นบทเรียนกับตัวเองเท่านั้น” เพราะว่าผู้ที่เคยถูกจำคุกนั้น ไม่ต้องการให้ใครในสังคมมายุ่งเกี่ยวกับตนอีกจะทำให้ตอกย้ำความเจ็บปวดและความเลวร้ายที่ตนได้เผชิญมาในอดีต

และ Case ของเจ้าหน้าที่ที่ปฏิบัติงานอยู่ในเรือนจำแห่งหนึ่งในภาคเหนือ ได้ให้ข้อมูลแก่ผู้วิจัยในทางที่ดีของเรือนจำเป็นส่วนใหญ่ เช่น สภาพแวดล้อมภายในเรือนจำ นักโทษมีสิ่งของเครื่องใช้ที่ได้รับบริจาคจากสังคมสงเคราะห์และหน่วยงานต่าง ๆ อย่างเพียงพอ รวมถึงเด็กที่อาศัยอยู่กับมารดาจะได้รับการดูแลเอาใจใส่จากผู้คุมและนักโทษด้วยกัน จะเห็นได้จากมีนักโทษบางรายที่นำลูกมาเลี้ยงในเรือนจำเพราะมีอาหารและความเป็นอยู่ดีกว่าครอบครัวของตน และมีพยาบาลประจำที่คอยดูแลนักโทษที่เจ็บป่วยอยู่ในเรือนจำในเวลาราชการ

จึงสร้างความสงสัยให้แก่ผู้วิจัยอย่างยิ่งเพราะจากการศึกษา Case Study ที่เคยเป็นผู้ต้องขังและญาตินั้นทุก Case จะให้ข้อมูลในทางตรงกันข้ามกับเจ้าหน้าที่ท่านนี้ และผู้วิจัยจึงได้สอบถาม Case เจ้าหน้าที่ที่เป็นเพื่อนสนิท ซึ่งปฏิบัติงานในเรือนจำอีกแห่งหนึ่งในจังหวัดภาคเหนือได้ให้ข้อมูลว่า “เรือนจำในแต่ละแห่งมีกฎระเบียบที่เหมือนกันแต่จะมีสภาพความเป็นอยู่ของนักโทษและการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ต่างกัน รวมไปถึงสวัสดิการต่าง ๆ ก็จะมีไม่เหมือนกัน การที่เจ้าหน้าที่ท่านนั้นให้ข้อมูลในทางบวกของเรือนจำที่ตรงกันข้ามกับนักโทษที่เคยอยู่เรือนจำเดียวกัน คงอยากให้ภาพลักษณ์ของเรือนจำตนไปในทางที่ดีและไม่อยากสร้างความเดือดร้อนแก่ตนเอง”

ซึ่งความเป็นจริงแล้ว จากการให้ข้อมูล Case เจ้าหน้าที่เพื่อนของผู้วิจัยได้กล่าวว่า “ตามที่ Case Study ผู้ต้องขัง ส่วนใหญ่ที่ให้ข้อมูลมานั้นใกล้เคียงกับความเป็นจริงที่เป็นอยู่อย่างมากแต่จะเสริมสวัสดิการบางอย่างที่มีให้นักโทษแต่ไม่ได้รับความสนใจเท่าที่ควรเช่น ในเรือนจำที่ปฏิบัติงานอยู่นี้จะให้นักโทษที่มีความสนใจศึกษาต่อ ได้เรียนในระบบมหาวิทยาลัยเปิด เช่น มสธ. และศึกษานอกโรงเรียน การเรียนธรรมะเอก/โท และจัดให้มีการเรียนรู้หนังสือเองตามความสนใจ ส่วนการฝึกวิชาชีพในสาขางานต่าง ๆ นั้น จะจัดตามความสนใจและความถนัดของนักโทษเอง และนักโทษหญิงที่มีบุตรนั้น ทางเรือนจำจะจัดให้ทานข้าวขาวและทานอาหารที่ดีกว่านักโทษปกติ ถึงอย่างไรก็ยังมีสิ่งที่ควรปรับปรุงและแก้ไขอีกมาก ซึ่งในแต่ละแห่งจะมี

สวัสดิการต่างๆ เหล่านี้ไม่เท่ากัน นับเป็นการโชคดีที่เรือนจำที่ตนทำงาน อยู่ในเขตเมืองจึงได้รับความสนใจ และการสนับสนุนจากหน่วยงานต่างๆค่อนข้างดีมีสวัสดิการมากกว่าเรือนจำในเขตจังหวัดอื่นๆ ซึ่งจะได้ให้ข้อเสนอแนะและแนวทางการแก้ไขปรับปรุงดังที่ผู้วิจัยได้เสนอไว้"

ถึงแม้ว่าเจ้าหน้าที่ทั้ง 2 ท่านนี้จะไม่ได้ปฏิบัติงานอยู่ในเรือนจำแห่งเดียวกันทำให้ผู้วิจัยได้วิเคราะห์ถึงความแตกต่างในการให้ข้อมูลของ Case Study นี้ได้เป็นอย่างดี

บทที่ 2

ผลการวิจัย

คุณภาพชีวิตของผู้ต้องขังหญิงในทัณฑสถานแห่งหนึ่งในเขตภาคเหนือเป็นการวิจัยที่ได้วิเคราะห์ถึงสภาพชีวิตของผู้ต้องขังที่ได้เผชิญความทุกข์ขณะที่อยู่ในเรือนจำตลอดจนออกมาสู่สังคมภายนอกเรือนจำ ซึ่งจากการได้สัมภาษณ์เชิงลึกกรณีศึกษา พบว่าปัจจัยที่เป็นสาเหตุให้ผู้ต้องขังหญิงส่วนใหญ่ได้ทำผิดกฎหมาย และถูกต้องโทษจำคุก มีปัจจัยหลัก 3 ประการคือ

1. ปัจจัยทางด้านเศรษฐกิจที่ทำให้ฐานะความเป็นอยู่ของครอบครัวยากจน
2. ปัจจัยทางด้านจิตใจ การถูกเอารัดเอาเปรียบถูกทำร้ายและบีบบังคับให้กลายเป็นผู้กระทำผิด หรือจำยอมเป็นผู้กระทำผิด
3. ปัจจัยทางครอบครัวที่มีปัญหา ขาดความอบอุ่น

การศึกษารณีตัวอย่างจำนวน 6 คน ที่ได้ข้อมูลในเชิงลึก และครอบคลุมถึงสาเหตุที่ผู้ต้องขังหญิงกว่า 70% ที่ต้องโทษจำคุกอยู่ในเรือนจำ ดังข้อมูลที่ผู้วิจัย ได้จากการสัมภาษณ์ ดังนี้

1. ปัจจัยทางด้านเศรษฐกิจที่ทำให้ฐานะความเป็นอยู่ของครอบครัวยากจนทำให้ต้องทำทุกวิถีทาง ทั้งถูกกฎหมายและผิดกฎหมาย เพื่อให้ครอบครัวมีฐานะที่ดีกว่าที่เป็นอยู่ ดังจะเห็นได้จากผลของการศึกษาวิจัยนักโทษหญิงคนหนึ่ง

ชื่อนางตาล (นางสมมุติ) ซึ่งถูกตัดสินให้จำคุก 30 ปี ในคดีค้ายาบ้า 5,000 เม็ด จากการให้ข้อมูลของมารดาอายุ 72 ปี และบุตรชายอายุ 22 ปี พิจารณาข้างหนึ่ง ได้ให้ข้อมูลกับผู้วิจัยว่า สาเหตุที่ทำให้ต้องค้ายาบ้าเพราะฐานะทางบ้านยากจนเป็นหลักในการหาเลี้ยงครอบครัว เนื่องจากได้แยกทางจากสามี และมีอาชีพหลักในการทำไร่ ทำนา ซึ่งรายได้ในแต่ละวันนั้นมีรายได้ไม่แน่นอน ต้องรอผลผลิตจากการขายข้าว และทำสวนผักผลไม้เล็ก ๆ น้อย ๆ บางครั้งต้องไปยืมหรือกู้เงินจากญาติหรือแหล่งเงินกู้ต่าง ๆ ทำให้ครอบครัวมีหนี้สินอยู่มาก จากการไม่รู้หนังสือและมีสุขภาพที่ไม่สมบูรณ์ จึงไม่สามารถทำงานที่มีรายได้ดีมาเลี้ยงครอบครัวได้ และวันหนึ่งมีคนมาจ้างวานให้ค้ายาบ้าที่มีรายได้ในการค้าขายจำนวนมาก จึงเป็นเหตุทำให้นางตาลเลือกที่จะทำ โดยไม่บอกกับครอบครัวได้รับรู้จนกระทั่งถูกจับกุมในที่สุด และถูกจำคุก 30 ปี โดยไม่ให้ครอบครัวยื่นหลักทรัพย์สินในการประกันตัวแต่อย่างใด เพราะต้องการให้มารดาและลูกนำทรัพย์สินที่เหลืออยู่หาเลี้ยงตนเองต่อไป และยังได้กล่าวกับมารดาและลูกก่อนติดคุกว่า “แม่ ที่ฉันได้ทำไปทุกอย่างนี้ถึงแม้ว่ามันจะทำให้ทุกคนต้องอับอายและอาจจะไม่ได้เห็นฉันออกจากคุกอีกเลย เงินและสมบัติที่มีอยู่คงจะพอเลี้ยงแม่กับลูกได้หลายปี ถ้าเราไม่ใช่เปเลื่อง เพราะฉันคิดว่า ถ้าไม่ค้ายาบ้าคงไม่มีปัญญาหาเงินมาให้แม่และลูกได้เท่านี้ ตอนนั้นฉันก็ติดเชืด้วย (ติดเชื้อเอดส์จากสามีที่ได้แยกทางกันมา 1 ปีกว่า) ไม่รู้ว่าจะอยู่ได้อีกกี่เดือน และเป็นโรคเลือดอีก (โรคเลือดคือมีประจำเดือนนานติดต่อกัน 20-30 วัน/ครั้ง จะทำให้เป็นลมขาดสติบ่อย ๆ บางครั้งต้องรับบริจาค

เลือดจากญาติพี่น้อง ซึ่งเป็นโรคประจำตัวนานกว่า 10 ปีมาแล้ว) ได้สร้างภาระให้แม่มาก แม้ไม่ต้องเสียใจนะ ฉันฝากดูแลหลานให้ดี ๆ ฉันจะทุกข์ยากลำบากเพียงใดก็ขอให้แม่กับลูกได้สบาย ฉันก็พอใจและไม่ห่วงอะไรในชีวิตนี้อีก" นางตาลได้พูดหลังจากที่ศาลได้ ตัดสินให้จำคุกทำให้มารดาและลูกได้รู้ว่าเธอติดเชื้อเอดส์จากสามี ในปัจจุบันนี้ผ่านมาเกือบ 3 ปี สามีได้เสียชีวิตด้วยโรคเอดส์ และในจดหมายที่เขียนบอกทางบ้านฉบับล่าสุดนี้ว่า

"สบายดีแต่ตามองไม่ค่อยเห็นอะไร มีเพื่อนอยู่ในนี้ช่วยตลอด ไม่ต้องเป็นห่วง กำลังทำเรื่องย้ายกลับเชียงราย"

เนื่องจากเรือนจำกลางเชียงรายไม่สามารถรับนักโทษที่ต้องโทษเกิน 25 ปีได้ จะถูกส่งไปยังเรือนจำลาดยาวที่กรุงเทพฯ ทำให้ญาติไม่สามารถไปเยี่ยมได้จึงติดต่อกันทาง จดหมาย และนางตาล ก็ไม่ยอมให้ญาติไปเยี่ยมที่ลาดยาว นางตาล ถูกฝากขังที่เรือนจำเชียงราย 1 ปี จึงถูกย้ายไปที่เรือนจำลาดยาว จนถึงปัจจุบันนี้ โดยที่ญาติไม่ได้ดำเนินการใดๆ ที่จะเป็นการขออภัยตัว นางตาล เพราะไม่มีความรู้และไม่รู้ว่าต้องทำวิธีไหนบ้าง จึงได้แต่รออยู่กับบ้านจนกว่า นางตาล จะทำเรื่องย้ายมาเอง ระหว่างการให้สัมภาษณ์มารดาของ นางตาล ร้องไห้ด้วยความเสียใจที่ชะตาชีวิตต้องมาเผชิญกับเหตุการณ์ต่าง ๆ ที่ได้กล่าวมาข้างต้นและปัจจุบันมีสภาพชีวิตความเป็นอยู่อย่างลำบาก และมีสภาพจิตใจที่ย่ำแย่เมื่อนึกถึงลูกสาวที่ต้องมาติดคุกโดยไม่มีโอกาสออกมาสู่โลกภายนอก

นางแก้ว อายุ 45 ปี ต้องโทษจำคุก 3 ปี 9 เดือน ในคดีค้าเฮโรอีน ศาลตัดสิน 10 ปี ในปี 2536 และพ้นโทษออกจากเรือนจำ ต้นปี 2540 นางแก้ว ได้ให้การยอมรับผิดต่อศาลและได้ให้สัมภาษณ์แก่ผู้วิจัยว่า "รับเฮโรอีนจากเจ้านายมาส่งให้ลูกค้า 2 ครั้ง เห็นว่ารายได้ดี เงินก็หาได้ง่ายมาก ไม่ต้องลำบาก ลูก 2 คน ก็มีเงินฝากธนาคารหลายพันบาทและเป็นผู้หญิง ตำรวจไม่ค่อยสนใจ จึงทำอีก 4-5 ครั้ง ฐานะก็เริ่มดีขึ้น จนเป็นที่สงสัยของชาวบ้าน และไปแจ้งตำรวจมาค้นบ้าน กับมาจับเรา" นางแก้ว ได้กล่าวว่า ที่กระทำไปทั้งหมดนั้น เพราะอยากมีเงินเก็บให้ลูก 2 คน คนแรกผู้ชายอายุ 10 ขวบ และคนที่ 2 ผู้หญิงอายุ 4 ขวบ ขณะนั้นมีอาชีพทำนาและสามีติดการพนัน ทำให้มีปากเสียงกันบ่อยมากมีเงินเท่าไรก็จะขโมยไปเล่นการพนัน และนางแก้ว ต้องเลี้ยงดูบิดา อายุ 71 ปี รายได้แต่ละวันที่ใช้ไปรับจ้างแถวหมู่บ้านไม่เพียงพอกับการเลี้ยงปากท้อง สามียังเพิ่มภาระให้กับครอบครัว ไปเป็นหนี้การพนันจำนวนหลายหมื่นบาท และไม่มีเงินไปใช้หนี้ทำให้นางแก้ว และสามีตัดสินใจค้าเฮโรอีน แต่วันที่ตำรวจมาค้นบ้านนั้นสามีไม่ได้อยู่บ้าน 2 วัน ไปเล่นการพนัน นางแก้ว จึงถูกจับและรับสารภาพล้าพัง เพราะต้องการให้สามีดูแลลูกกับบิดาอยู่กับบ้าน

มีเงินจำนวนหนึ่งเหลือจากการค้าเฮโรอีนประมาณ 200,000 บาท ถูกสามีนำไปเล่นการพนันจนหมด ลูกชายคนแรกจึงไม่ได้เรียนต่อระดับมัธยมศึกษา และได้โทษนางแก้ว ว่าเป็นเหตุให้เขาไม่มีกำลังใจเรียนต่อ และอายุเพื่อนที่มีแม่ติดคุก พ่อก็ติดการพนันจึงออกมาทำงานในร้านซ่อมรถจนถึงปัจจุบันนี้ นางแก้ว ได้แยกทางกับสามีหลังพ้นโทษได้ 2 เดือน และยังคงเป็นหัวหน้าครอบครัวหาเลี้ยงบิดาและบุตร ประกอบอาชีพรับจ้างทั่วไปและนัดแผนโบราณในโรงพยาบาลประจำอำเภอ โดยได้รับการอบรมฝึกอาชีพจากเรือนจำ และได้กล่าวกับผู้วิจัยว่า "ถึงแม้วันนี้จะลำบากยากจนเพียงใด ก็จะไม่ทำความผิดอีก เพราะสิ่งที่เราทำลงไปนั้นมันเป็นบาปที่สะท้อนกลับมาหาตัวเราเอง เงินไม่บริสุทธิ์ที่ได้จากการค้าเฮโรอีนทั้งหมดนั้นไม่ได้นำมาใช้ประโยชน์เป็น

ขึ้นเป็นอันเลย ถูกใช้ไปในทางไม่บริสุทธิ์ เหมือนตอนที่ได้อ่านนั้นแหละ และการอยู่ในคุกเกือบ 4 ปี ทำให้เราเป็นคนหวาดผวากลับไปทุกสิ่งทุกอย่าง บางครั้งต้องไปขอยาระับประสาทที่โรงพยาบาลมากิน เพื่อให้จิตใจสงบ "

นางแก้ว ได้รับการลดโทษในระหว่างอยู่ในเรือนจำหลายปีเพราะเป็นคนขยัน ทำงานได้หลายอย่าง เช่น ทำกับข้าวให้นาย ต้มน้ำขาย และได้รับตำแหน่งผู้ช่วยเหลือนักโทษ (ผชล.) ถือได้ว่าเป็นนักโทษชั้นเยี่ยมของเรือนจำ จึงได้เป็นหัวหน้านักโทษตลอด 2 ปีหลังจนกระทั่งพ้นโทษ

จากกรณีศึกษา จะเห็นได้ว่าผู้หญิงได้มีบทบาทในการแบกรับภาระหน้าที่ในการรับผิดชอบปัญหาต่าง ๆ ภายในครอบครัว ทั้งสภาพสังคมและสิ่งแวดล้อม แม้แต่การเสียสละเพื่อสมาชิกของครอบครัวคนใดคนหนึ่ง ตนยินดีได้รับโทษและความทุกข์ยากแทนด้วยสัญญาจิตวิญญาณแห่งความเป็นผู้ให้และเปี่ยมด้วยความอดทน

2. **ปัจจัยทางด้านจิตใจ** การถูกเอารัดเอาเปรียบความไม่ยุติธรรมทางสังคม ถูกทำร้ายร่างกายจากผู้ไม่หวังดี จึงต้องต่อสู้และทำร้ายผู้อื่นจนบาดเจ็บและถึงแก่ความตาย ดังเช่นในกรณีของ นางพัน อายุ 40 ปี ต้องโทษจำคุกในคดีทำร้ายผู้อื่นถึงชีวิตทำให้ศาลตัดสินจำคุก 8 ปี นางพัน ได้บอกสาเหตุที่ฆ่าผู้ตายเพราะถูกบังคับขืนใจหลายครั้งจนเกิดความแค้นและไม่อยากให้อาณัติ ลูกหลานได้รู้จึงไม่ไปแจ้งความกับตำรวจ ได้หาวิธีแก้แค้นด้วยตัวเอง

นางพัน มีลูก 2 คน ได้ไปเรียนต่อที่ต่างจังหวัดสามีก็เสียชีวิต จึงทำให้นางพัน อยู่บ้านขายของกับลูกจ้าง มีวันหนึ่ง นางพัน ไปซื้อของตามปกติจึงถูกผู้ตายที่เป็นเพื่อนบ้านบังคับขืนใจในร่องน้ำข้างทางซึ่งเป็นทางเข้าบ้าน และผู้ตายยังไม่ให้นำเรื่องนี้ไปบอกกับใคร ตัวนางแก้วเองก็ไม่อยากให้ลูกหลาน อาณัติพี่น้องได้ทราบทำให้อับอาย และผู้ตายยังเข้ามาข่มขืน นางแก้ว ภายในบ้านอีก 2 ครั้ง ทำให้เกิดความแค้นเป็นอย่างยิ่งจึงนำยานอนหลับใส่มาให้ดื่ม และว่าจ้างคนงาน 2 คน นำผู้ตายไปเผาข้างที่บนเขา ระหว่างนั้น นางพัน ถูกไฟครอกที่ขาเพราะครบน้ำมันเบนซินที่ติดกางเกง จึงเป็นหลักฐานทำให้ตำรวจสืบค้นคดีได้ และนางพัน จึงรับสารภาพว่าด้วยความแค้นที่สะสมมานานจึงคิดที่จะฆ่าผู้ตายด้วยตนเอง นางพัน รับโทษติดคุก เป็นเวลา 5 ปี 1 เดือน จึงได้รับการอภัยโทษออกจากเรือนจำ ในปี 2541 ปัจจุบัน นางพัน ได้ทำธุรกิจของตนเองภายในบ้าน โดยได้รับความช่วยเหลือจากอาณัติพี่น้อง แต่ทว่าสภาพจิตใจของ นางพัน ยังต้องรับการรักษาที่โรงพยาบาลสวนปรุงอยู่เป็นระยะ เนื่องจากกลัวว่าอาณัติของผู้ตายจะมาแก้แค้นและมีสาเหตุจากสภาพแวดล้อมขณะอยู่ในเรือนจำ (ตามที่นางแก้วเพื่อนนักโทษได้ให้ข้อมูลกับผู้วิจัย)

การยอมรับผิดแทนสามีหรือลูก โดยรู้เท่าไม่ถึงการณ์หรือตั้งใจรับผิดชอบ ทั้งที่ตนไม่ได้กระทำผิดเลย ดังเช่น นางนา อายุ 30 ปี เป็นชาวเขาเผ่ามูเซอแดง ต้องโทษจำคุกในคดีมียาบ้าไว้ในครอบครอง ศาลจึงตัดสินให้ จำคุก 2 ปี 6 เดือน ทั้งที่ไม่ได้ใช้ยาบ้า แต่ตำรวจมาค้นบ้าน พบยาบ้าอยู่ในกระเป๋าเสื้อตัวหนึ่ง มียาบ้าจำนวน 5 เม็ด เป็นของสามีที่กำลังติดยาบ้า แต่ในขณะนั้นไม่อยู่บ้าน ทำให้นาต้องถูกจับกุมแทน ซึ่งในตอนนั้นได้ตั้งครรภ์ 2 เดือน ได้รับโทษแทนสามีทุกอย่างและจำทนขายมาว่าความให้ 5,000 บาท แต่ไม่ได้รับความช่วยเหลือใด ๆ เลย จึงต้องยอมรับสภาพเข้าไปอยู่ในเรือนจำพร้อมลูกที่อยู่ในท้อง และต้องทำงานทุกอย่างเหมือนนักโทษหญิงทั่วไป จนเด็กคลอด นาจึงเลี้ยงดูลูกในคุกโดยลำพัง ในระหว่างที่อยู่ในเรือนจำสามี

ของนาไม่เคยมาเยี่ยมหรือให้ความช่วยเหลือใด ๆ เลย เพราะยังติดอยู่จึงกลัวตำรวจจับ จนกระทั่งพ้นโทษออกจากเรือนจำ วันที่ 18 มกราคม 2545 นาจึงตัดสินใจเลิกกับสามี ถึงแม้ว่าจะมีลูกคนแรกอายุถึง 8 ขวบที่ใช้ชีวิตอยู่กับมารดาที่แก่แล้ว

ปัจจุบันนี้นาได้รับความช่วยเหลือจากญาติพี่น้องที่เป็นชาวเขาเพราะยังออกไปทำงานที่ไหนไม่ได้ ต้องเลี้ยงดูลูกคนเล็กที่มีอายุเพียง 2 ขวบ ที่ขาดคนดูแล นายังไม่รู้ว่าจะประกอบอาชีพอะไรมาหาเลี้ยง ครอบครัวย เพราะตนเองไม่รู้หนังสือ พูดภาษาไทยได้ไม่ชัดและยังมีประวัติที่ไม่ดี (เคยติดคุก) อาจทำให้สังคมภายนอกรังเกียจ ทุกวันนี้จึงดำเนินชีวิตตามวิถีของคนชาวเขาเผ่ามูเซอในถิ่นที่อยู่ของตน โดยปราศจากเครื่องอำนวยความสะดวกต่าง ๆ เพราะที่นั่นยังขาดแคลนไฟฟ้าทั้งที่เป็นหมู่บ้านไม่ไกลจากตัวเมืองมากนัก แต่ยังไม่ได้รับความช่วยเหลือและช่วยเหลือจากหน่วยงานใด ๆ เลย รวมทั้งตัวของนาและลูก

ซึ่งในกรณีนี้ นางนา ไม่ได้รับสิทธิอันชอบธรรมในการอยู่ร่วมกับผู้ต้องขังหญิงที่เป็นกลุ่มคนเมืองหรือเจ้าหน้าที่ผู้ควบคุม จะเห็นได้ว่านางนาเป็นชาวไทยภูเขา (กลุ่มชาติพันธุ์) จึงถูกเอารัดเอาเปรียบ ในขณะที่อยู่ในห้องขังในเรือนจำ และไม่ได้รับความช่วยเหลือใด ๆ จากใครเลย เช่นเดียวกับผู้ต้องขังที่เป็นกลุ่มชาติพันธุ์หลาย ๆ คน ที่ต้องคอยช่วยเหลือกันเองหรือที่มีเชื้อชาติ สัญชาติเดียวกันเท่านั้น ส่วนใหญ่ก็ต้องยอมรับสภาพความเป็นอยู่ที่ตนได้รับ เพราะไม่มีข้อต่อรองใด ๆ ได้ เนื่องจากไม่มีความรู้ หรือได้รับการศึกษาแล้วเรียน และไม่ได้รับการแนะนำจากใคร ซึ่งสังคมความเป็นอยู่ก็ดำรงชีวิตความเป็นอยู่แบบชาวเขา ไม่ได้ยุ่งเกี่ยวกับสังคมเมืองมากนัก แม้แต่ภาษาพูดยังสื่อสารกับคนเมืองค่อนข้างลำบาก และจะถูกการรังเกียจ ทำให้ผู้ต้องขังกลุ่มชาติพันธุ์ส่วนใหญ่ ต้องเผชิญกับความทุกข์ที่หนักหน่วงในการใช้ชีวิตในฐานะนักโทษเช่นเดียวกับกลุ่มคนอื่นภายในเรือนจำ โดยไม่มีการต่อรองหรือเรียกร้องสิ่งใด ๆ เลย เมื่อมีปัญหาได้แต่ก้มหน้ายอมรับสภาพความทุกข์ และวอนให้พ้นจากความทุกข์นี้ไปด้วยดี การที่ได้นึกถึงลูกและครอบครัวที่รอการกลับบ้านก็ทำให้คนกลุ่มนี้มีกำลังใจที่จะเผชิญต่อปัญหาต่างๆ ได้

จะเห็นได้จากกรณีศึกษาหลังจากพ้นโทษออกจากเรือนจำแล้วส่วนใหญ่ได้กลับไปใช้ชีวิตยังภูมิลำเนาเดิม จากการศึกษาพบว่ายังไม่มีสวัสดิการหรือความช่วยเหลือใดๆที่จะให้แก่ผู้ต้องขังที่ได้รับการพ้นโทษ ถึงแม้ว่าจะมีผู้ต้องขังที่เป็นกลุ่มชาติพันธุ์ที่มีบุตรในระหว่างเป็นผู้ต้องขัง และต้องนำบุตรออกไปเลี้ยงดูเช่นเดียวกับนางนา ซึ่งจากการศึกษาพบว่า เด็กที่คลอดในเรือนจำยังไม่ได้รับใบแจ้งเกิด (สูติบัตร) เมื่อมารดาพ้นโทษต้องกลับเข้าไปในเรือนจำและติดต่อดำเนินการในภายหลัง จะเห็นได้ว่าการให้บริการอำนวยความสะดวกของเรือนจำที่มีต่อกลุ่มชาติพันธุ์เหล่านี้มีน้อยมาก จะเห็นได้จากการให้ข้อมูลของญาติผู้ต้องขังเองในการติดต่อเข้าเยี่ยม หรือการขอความช่วยเหลือเรื่องเอกสารต่าง ๆ จะได้รับการบริการและความร่วมมือจากเจ้าหน้าที่อย่างไม่ค่อยเต็มใจ เมื่อเปรียบเทียบกับกลุ่มคนอื่น ๆ ที่มาติดต่อยุ่กัน ๆ กัน จากกรณีศึกษาดังกล่าวเป็นเพียงตัวแทนของกลุ่มผู้ต้องขังที่เป็นกลุ่มชาติพันธุ์อีกมากไม่ได้รับความเป็นธรรมในสังคมของเรือนจำ พวกเขาไม่แต่มีชีวิตเพื่อความอยู่รอดและรอคอยโอกาสที่จะมีผู้มาหยิบยื่นให้ทั้งภาครัฐและเอกชนหรือแม้แต่ผู้ต้องขังกับเจ้าหน้าที่ที่อาศัยอยู่ในเรือนจำ ได้มองเห็นความทุกข์และความเป็นมนุษย์ของพวกเขา ที่เรียกว่า " กลุ่มชาติพันธุ์ "

ในอีกกรณีศึกษา ชื่อนางเป้ง (นามสมมุติ) อายุ 47 ปี ซึ่งยอมรับผิดแทนลูกชายของตนที่มียาบ้าไว้ในความครอบครอง 2 เม็ด เนื่องจากลูกชายของตนอายุ 23 ปี ป่วยเป็นโรคจิตฟันเฟือน (เป็นบ้า) ขณะที่ตำรวจได้ตรวจค้นลำตัวลูกชายจึงได้พบยาบ้า นางเป้งจึงยอมรับว่าเป็นของ ตนแทน ซึ่งนางเป้งได้อ้างว่า “มีเพื่อนบ้านคนหนึ่งชักชวนให้ลูกชายตนไปเที่ยวที่บ้านและเกลี้ยกล่อมให้ลูกทำงานบ้านเท่าที่จะทำได้ มีวันหนึ่งลูกชายตนคลุ้มคลั่งไม่ได้สติจึงเข้ารับการรักษาที่โรงพยาบาลสวนปรุงเชียงใหม่ และหมอสันนิษฐานว่าน่าจะมีการเสพยาบ้า นางเป้งจึงรู้ว่าลูกนำมาจากที่ใด จึงแจ้งความกับตำรวจแต่ก็ไม่ได้มีผลใด ๆ ต่อบุคคลนั้นเลย” นางเป้งถูกฝากขังจำคุก 6 เดือน และมีสุขภาพร่างกายที่ไม่สมบูรณ์ ในระหว่างการคุมขังจึงไม่ได้ทำงานหนักเหมือนนักโทษคนอื่น ขณะนี้โทษคดีความต่าง ๆ ยังไม่สิ้นสุด ทุกวันนี้นางเป้งต้องจ้างทนายในการขึ้นศาล 3 เดือน / 1 ครั้งเป็นเงิน 3,000 บาท จนมาถึงปัจจุบันนี้ ตนเองยังไม่ทราบว่าจะดีความเป็นอย่างไร เพราะได้กระทำตามที่มิจดหมายนัดไปขึ้นศาลเป็นระยะเวลาเกือบ 2 ปี หลังออกจากจำคุก นางเป้งมีอาการหวาดกลัวและมีอาการคลุ้มคลั่ง คิดว่าจะมีคนมาทำร้ายตน จึงได้เข้ารับการรักษาจากโรงพยาบาลสวนปรุงได้รับความช่วยเหลือจากประชาสงเคราะห์และญาติ ขณะนี้สาเหตุที่แท้จริงยังไม่มีใครทราบได้ ซึ่งอาจเกิดจากกรรมพันธุ์จะเห็นได้จากญาติคนหนึ่งและลูกทั้ง 2 คน ของนางเป้งที่ป่วยเป็นโรคทางจิตและปัญญาอ่อนหรืออาจเกิดจากการได้เผชิญจากสภาพแวดล้อมภายในเรือนจำที่นางเป้งได้สัมผัสมาและได้กล่าวว่า “ในนั้นน่ากลัว มีนักโทษเยอะมาก นอนรวมกันอาหารก็ไม่พอกิน ห้องน้ำมีน้อยมาก บางคนเอาลูกมาเลี้ยงในนั้นวิ่งเล่นไปมา ถ้านักโทษทำผิด นายจะใช้ตะบองตีหรือใช้ให้หัวหน้าช่วยกันซ้อมแทน ระหว่างที่อยู่ไม่ได้รับของบริจาคใด ๆ เลย นักโทษเป็นเอดส์เยอะมาก อยู่ในนั้นเครียดและทำให้คิดมาก เพราะนายให้ตนนั่งอยู่เฉย ๆ ไม่ต้องทำอะไร” อาจเป็นเพราะสุขภาพกายและใจที่ไม่สมบูรณ์เหมือนคนปกติ ทำให้ทุกวันนี้นางเป้งและลูกทั้ง 2 คน ไม่สามารถทำงานและช่วยเหลือตนเองได้ ภาระทั้งหมดจึงตกอยู่กับผู้เป็นสามีที่มีอาชีพทำไร่ ทำนา ที่ต้องหาเลี้ยง ครอบครัวยุติไป

3. ปัจจัยทางครอบครัว ที่มีปัญหาขาดความอบอุ่น ทำให้สมาชิกในครอบครัวคนใดคนหนึ่งต้องหันไปกระทำผิดสาเหตุจากการขาดการดูแลเอาใจใส่จากครอบครัว ดังเช่น นางสาวพร อายุ 18 ปี ซึ่งเรียนอยู่ในระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย ถูกดำเนินคดีในข้อหาเสพยาเสพติดและมีสิ่งเสพติดไว้ในครอบครอง 3 เม็ด ซึ่งตำรวจยังค้นพบยาบ้า ภายในห้องพักอีก 4 เม็ด และพยายงให้การกับตำรวจถึงสาเหตุที่เสพยา “เกิดจากความเครียดและมีปัญหาส่วนตัว พ่อแม่ไม่ให้ความสนใจ ทุกวันต้องออกไปทำงาน ตอนค่ำ ๆ ถึงกลับ ถ้ามีปัญหาต่าง ๆ จึงปรึกษาเพื่อน มีวันหนึ่งไปอยู่หอพักกับเพื่อนได้ทดลองเสพยาและมีความรู้สึกดี ไม่ต้องคิดมาก ในปัญหาต่าง ๆ จึงแอบขโมยเงินของพ่อแม่มาซื้อยาเสพติดตลอดเกือบ 1 ปี โดยที่พ่อแม่ไม่เคยสนใจเลย เพราะผลการเรียนยังเหมือนเดิม บางครั้งจะซื้อไว้เป็น 10 เม็ด เพื่อขายให้กับเพื่อนอีก” ดังการให้ข้อมูลของผู้เป็นแม่ปัจจุบันนี้พรได้ย้ายเข้ามาอยู่ในเรือนจำ หลังจากถูกนำตัวไปตักยาที่เชียงใหม่ และศาลตัดสินให้ต้องโทษจำคุก 2 ปี จนถึงปัจจุบันได้พ้นโทษออกมาในเดือนกรกฎาคมที่ผ่านมา ระหว่างที่ต้องโทษจำคุกอยู่ถูกขังในคุกรวมกับนักโทษคนอื่น ๆ ในเวลาที่ผู้เป็นแม่เข้าเยี่ยมก็จะร้องไห้ตลอดเพราะพรไม่พูดอะไรเลยได้แต่นั่งซึม ทำให้ทุกวันนี้ครอบครัวอยู่อย่างมีความสุขตลอดมาเพราะได้แต่โทษตนเองที่ทำให้ลูกเป็นแบบนี้ ได้แต่รอวันที่ลูกจะ

พันโทและจะคอยดูแลเอาใจใส่เป็นอย่างดี ผู้วิจัยได้เข้าไปเยี่ยม พร ในฐานะเป็นเพื่อนของอาจารย์ที่ปรึกษา ในสถานศึกษาแห่งนี้ ได้พบว่า พร มีลักษณะลูกลึกลับ มีสมาธิสั้น หงุดหงิดง่าย ชอบเก็บตัวอยู่แต่ในห้องนอน บริเวณผิวหนังมีรอยยุงและแมลงกัดเป็นจ้ำ ๆ พรไม่พูดถึงสภาพชีวิตในเรือนจำเลย ทำให้ผู้วิจัยไม่สามารถทราบได้และคิดว่าพรคงต้องใช้เวลารักษาสภาพจิตใจอีกสักระยะหนึ่งเช่นเดียวกับกรณีศึกษาบางรายที่ได้กล่าวไว้

จากการศึกษาในสาเหตุนี้พบว่าผู้ต้องขังหญิงที่อยู่ในวัยรุ่นส่วนใหญ่จะมีปัญหาครอบครัวไม่ได้รับความเข้าใจ เอาใจใส่ ดูแลจากบิดามารดา หรือมีครอบครัวที่แตกแยก ทำให้หาทางออกโดยวิธีการต่าง ๆ เช่น มั่วสุมเสพยาเสพติด ค้าประเวณี ก่ออาชญากรรมหรือประชดชีวิตด้วยวิธีการต่าง ๆ เพื่อเรียกร้องความสนใจ และทำผิดกฎหมายต้องมารับโทษหรือมาติดสันดานในเรือนจำเพื่อให้ความประพฤติดีขึ้น ด้วยสภาพความเป็นอยู่และสังคมภายในเรือนจำ ทำให้ผู้ต้องขังหญิงกลุ่มนี้มีสภาพจิตใจและร่างกายที่ย่ำแย่ ส่วนใหญ่ที่พันโทออกมาแล้วมีสภาพจิตใจที่หวาดระแวงและหวาดกลัว เช่นเดียวกับ พร ซึ่งได้ชี้ให้เห็นว่า ภายในเรือนผู้ต้องขัง ในเรือนจำนั้นมีสภาพที่เลวร้ายต่อผู้กระทำผิด และตอกย้ำความผิดให้ได้รับโทษเป็นทวีคูณ เมื่อได้เข้าไปอยู่ในเรือนจำ ตลอดจนต้องสูญเสียสภาพจิตใจเมื่อออกมาสู่โลกภายนอก ผู้ต้องขังน้อยคนนักที่จะกลับมามีสภาพจิตใจที่ดีดังเดิม ซึ่งส่วนใหญ่ต้องใช้เวลาในการรักษาสภาพจิตใจอันเนื่องมาจากการที่ได้เผชิญความทุกข์ภายในเรือนจำ

บทที่ 3

บทสรุปและข้อเสนอแนะ

3.1 บทสรุป

สำหรับกลุ่มตัวอย่างที่นำมาศึกษาในครั้งนี้ เป็นผู้ต้องขังหญิงพ้นโทษจำคุก และญาติของผู้ต้องขังที่ต้องโทษอยู่ในทัณฑสถานหญิงแห่งหนึ่งทางภาคเหนือ จำนวน 4 ราย ซึ่งจากการศึกษาพบว่า ปัจจัยที่เป็นสาเหตุให้ต้องโทษขึ้นอยู่กับปัจจัยด้านเศรษฐกิจ ปัจจัยด้านจิตใจ และปัจจัยด้านการขาดความอบอุ่นในครอบครัว ซึ่งทำให้คุณภาพชีวิตของประชากรค่อนข้างต่ำ โดยได้วิเคราะห์จากตัวแปรที่มีความสัมพันธ์กับการขาดคุณภาพชีวิต ดังนี้

3.1.1 ระดับความเป็นอยู่

จากการศึกษาคุณภาพชีวิตของผู้ต้องขังหญิงในทัณฑสถานหญิงส่วนใหญ่พบว่า รายได้ต่อหัวอยู่ในเกณฑ์ที่ต่ำมาก ไม่มีที่อยู่อาศัยถาวรเป็นของตนเอง ฐานะยากจน การศึกษาส่วนใหญ่อยู่ในระดับประถมศึกษา นอกจากนั้นยังไม่ได้รับสวัสดิการทางสังคมอย่างทั่วถึง

3.1.2 อัตราการเปลี่ยนแปลงของประชากร

การศึกษาพบอีกว่าอัตราการเพิ่มและการย้ายถิ่นฐานของประชากรเป็นตัวแปรหนึ่ง ที่ให้คุณภาพชีวิตต่ำลงไม่ว่าจะเป็นด้านอัตราการเกิดที่มากกว่าอัตราการตาย การย้ายถิ่นฐานไปเมืองใหญ่ ทำให้เกิดการแออัดแอ่งแอ่งแข่งขันเพื่อให้ตนเองอยู่รอดในสังคม

3.1.3 ทรัพยากร

จากการศึกษาพบว่าหลังจากที่ผู้ต้องขังพ้นโทษไปแล้ว ไม่สามารถกลับมาใช้ชีวิตในสังคมได้ เพราะสังคมไม่ยอมรับการกลับมาของผู้ต้องขัง ทำให้สังคมสูญเสียทรัพยากรมนุษย์ที่มีค่าไป

3.1.4 ระบบสังคมและวัฒนธรรม

ผลการศึกษาคุณภาพชีวิตพบว่า ผู้ต้องขังไม่สามารถเข้ากับระบบสังคมได้ เนื่องจากสังคมไม่ยอมรับ ทำให้ต้องกลับไปทำความผิดเพราะเชื่อว่าเป็นอาชีพเดียวที่ทำให้ตนเองสามารถอยู่ในสังคมได้ ในด้านค่านิยมทางศาสนานั้น พบว่าผู้ต้องขังเชื่อว่าการยึดมั่นในหลักคำสอนของศาสนาไม่ใช่เป็นสิ่งที่ทำให้ตนดำรงอยู่ในสังคมได้และไม่ได้นำหลักคำสอนของศาสนามาใช้ในชีวิตประจำวันด้วย

ทางด้านวิถีชีวิตของผู้ต้องขัง ผลการวิจัยพบว่าผู้ต้องขังที่กระทำความผิดได้รับโทษ และยังไม่ได้รับโทษนั้นจะประพฤติตนออกห่างจากวิถีชีวิตของคนปกติ พยายามหลีกเลี่ยงในการเข้าสังคมกับบุคคลอื่น อยู่อย่างโดดเดี่ยวและต้องช่วยเหลือตัวเองให้มากที่สุด

ผลการศึกษาด้านค่านิยมทางวัฒนธรรมพบว่า ผู้ต้องขังส่วนใหญ่ให้ความสำคัญของค่านิยมทางวัฒนธรรมน้อยมาก ทั้งหลังจากที่ได้กระทำความผิดและถูกศาลตัดสินให้จำคุก จนกระทั่งพ้นโทษออกจากเรือนจำ จะให้ความสำคัญการปรับตัวในสังคมของชีวิตตัวเองและครอบครัวมากกว่าสิ่งอื่น ๆ

ระบบการปกครองของเจ้าหน้าที่ในเรือนจำ ซึ่งผลการศึกษาพบว่าเกิดความเลื่อมล้ำของกลุ่มผู้ต้องขังในเรือนจำ มีการเลือกปฏิบัติ ผู้ต้องขังที่มีฐานะการเงินดีก็จะได้รับการปฏิบัติที่ดี ตรงข้ามกับผู้ต้องขังที่ฐานะการเงินไม่ดี นอกจากนั้นการเข้าเยี่ยมผู้ต้องขังของญาติจะต้องเสียค่าเข้าเยี่ยมครั้งละ 200-300 บาท แก่เจ้าหน้าที่เรือนจำ การควบคุมดูแลผู้ต้องขังของเจ้าหน้าที่เป็นไปตามอารมณ์ มีระบบการลงโทษที่รุนแรงตั้งแต่ตบเตะ ไปจนถึงการซ้อม ผู้ต้องขังทั้งมีเหตุผลและไม่มีเหตุผล จนได้รับบาดเจ็บ โดยผู้ต้องขังที่ไม่มีสิทธิในการเรียกร้องความเป็นธรรมใดๆเลย

3.1.5 ระบบสวัสดิการสังคม

ผลจากการศึกษาพบว่าในระหว่างที่ผู้ต้องขังต้องโทษในเรือนจำ และพ้นโทษมาแล้วนั้นไม่มีสวัสดิการทางสังคมใดเลยที่เข้าไปช่วยเหลือผู้ต้องขังเพื่อให้คุณภาพชีวิตของผู้ต้องขังดีขึ้น และให้สามารถอยู่ในสังคมได้ ซึ่งสามารถจำแนกประเด็นได้ดังต่อไปนี้

สวัสดิการการรักษาพยาบาล ขาดความเอาใจใส่ของเจ้าหน้าที่เรือนจำ หากผู้ต้องขังป่วยหรือไม่สบายก็ให้ไปหาयरับประทานเองโดยผ่านผู้ช่วยเหลือนักโทษ ไม่มีแพทย์และพยาบาลประจำที่คอยตรวจวินิจฉัย นอกจากนั้นยังไม่ค่อยได้เข้ามาตรวจรักษา ยกเว้นกรณีต้องผู้ป่วยหนักที่ต้องมีการผ่าตัด และรับการรักษอย่างใกล้ชิด จึงได้จัดส่งโรงพยาบาลเท่านั้น นอกจากนั้นไม่มีการแยกผู้ป่วยออกจากคนปกติซึ่งอาจทำให้เกิดการติดเชื้อและก่อให้เกิดปัญหาโรคติดต่อจนถึงขั้นเสียชีวิตได้

สวัสดิการด้านอาหาร ทางเรือนจำจัดให้ไม่เพียงพอต่อความต้องการของผู้ต้องขังที่นับวันจะมีมากขึ้น และอาหารที่จัดหาให้ไม่มีคุณค่าทางอาหารขาดคุณค่าประโยชน์ต่อร่างกาย นอกจากนั้นอาหารที่จัดให้ไม่น่ารับประทานซ้ำซากจำเจ ไม่มีการเปลี่ยนแปลงทั้งในเรื่องรสชาติ และคุณภาพของอาหาร ตลอดจนน้ำดื่มภายในเรือนจำค่อนข้างสกปรก ผู้ต้องขังชั้นดีหรือมีฐานะจะซื้อน้ำเอง ส่วน ผู้ต้องขังทั่วไป ก็กิน ดื่มน้ำแบบตามมีตามเกิด

ด้านสิ่งของเครื่องใช้ที่จำเป็นต่อการดำรงชีวิต ส่วนใหญ่ได้จากการบริจาคจากหน่วยงานเอกชนภายนอก ซึ่งมีค่อนข้างน้อยไม่เพียงพอทั้งจำนวนผู้ต้องขังที่มีอยู่เป็นจำนวนมาก ทำให้เกิดปัญหาการลักขโมย แก่งแย่งและทะเลาะวิวาท นอกจากนั้นการแจกของของเจ้าหน้าที่เรือนจำไม่ทั่วถึง มีการแบ่งแยกชนชั้นตามฐานะการเงินของผู้ต้องขัง สำหรับหน่วยงานของรัฐที่จะเข้าไปช่วยเหลือ และสนับสนุนสิ่งของเครื่องใช้ที่จำเป็นแก่ผู้ต้องขังมีน้อยมาก ซึ่งไม่ให้ความสำคัญเลย

ด้านการศึกษา ถึงแม้ว่าทางเรือนจำจะจัดให้มีการศึกษาอาชีพเพื่อให้ผู้ต้องขังสามารถนำอาชีพไปหาเลี้ยงตนเองภายหลังจากที่พ้นโทษไปแล้วนั้น แต่ยังไม่มีการให้การศึกษาต่อเนื่องในรูปแบบของชั้นเรียนเพื่อเป็นการยกระดับการศึกษา เพราะผู้ต้องขังส่วนใหญ่การศึกษาเพียงแค่ระดับประถมศึกษาเท่านั้น

สำหรับเด็กที่คลอดจากผู้ต้องขังหญิงในเรือนจำ ทางรัฐอนุญาตให้ผู้ต้องขังสามารถเลี้ยงดูได้ประมาณ 2 ปีจากนั้นหากไม่มีผู้มารับไปเลี้ยงดูจะต้องส่งไปยังสถานสงเคราะห์เด็ก ซึ่งอาจทำให้เกิดปัญหาทางสังคมตามมามากับเด็กที่ไม่ได้รับความอบอุ่นจากผู้ที่เป็นแม่

ด้านการฟื้นฟูจิตใจของผู้ต้องขัง ทางเรือนจำจัดให้มีผู้นำทางศาสนาเข้าไปอบรมกล่อมเกลาคิดใจของผู้ต้องขังน้อยมากซึ่งทำให้ผู้ต้องขังเกิดความเครียด และความกดดันจนทำให้คุณภาพชีวิตของตนเสียไปจากการศึกษาพบว่าร้อยละ 50.88 ของผู้ต้องขังไม่สามารถปรับตัวได้ มีอาการทางจิตสรีระแปรปรวน

3.2 อภิปรายผล

มนุษย์เราทุกคนมีความต้องการที่จะมีคุณภาพชีวิตที่ดี โดยเฉพาะผู้ต้องขังหญิงที่ถือเป็นว่าผู้ด้อยโอกาสทางสังคม ซึ่งงานวิจัยนี้พยายามเชื่อมโยงความสัมพันธ์ของการขาดคุณภาพชีวิตของผู้ต้องขังกับสภาพความเป็นอยู่ทั้งที่ก่อนต้องโทษ อยู่ในระหว่างต้องโทษจำคุกในเรือนจำ และที่พ้นโทษจากเรือนจำมาแล้ว ปัจจุบันที่เป็นสาเหตุของการกระทำผิดส่วนใหญ่เนื่องมาจากการขาดคุณภาพชีวิตที่ดี ในด้านระดับความเป็นอยู่ของครอบครัว ภาวะการเปลี่ยนแปลงประชากร ทรัพยากร ระบบสังคมและวัฒนธรรม และกระบวนการในการพัฒนาตนเอง ซึ่งสิ่งเหล่านี้มีผลมาจากการได้รับสวัสดิการพื้นฐานทางสังคมจากหน่วยงานของรัฐไม่เพียงพอ โดยแยกเป็นประเด็นต่าง ๆ ดังต่อไปนี้

1. สวัสดิการทางสังคมของหน่วยงานภาครัฐ และเอกชน โดยพิจารณาจากการจัดเรือนนอน อาคารสถานที่โรงฝึกอาชีพยังจัดไม่ถูกสุขลักษณะ รวมถึงจำนวนห้องน้ำ ห้องส้วมมีไม่เพียงพอต่อจำนวนของผู้ต้องขัง การรักษาความสะอาดยังขาดความเอาใจใส่จากผู้ที่เกี่ยวข้อง สำหรับในด้านของอาหารการกินของผู้ต้องขังยังมีจำนวนน้อยไม่เพียงพอต่อความต้องการ อีกทั้งขาดคุณประโยชน์ที่มีต่อสุขภาพเป็นอย่างมาก การจัดบริการเกี่ยวกับสุขอนามัยและสุขภาพในเรือนจำผลมีต่อคุณภาพชีวิตของผู้ต้องขังมาก การจัดให้มีแพทย์และพยาบาลประจำถือว่าเป็นมาตรฐานขั้นต่ำที่ทางเรือนจำปฏิบัติต่อผู้ต้องขัง นอกจากนั้นบุตรและครอบครัวของผู้ต้องขังไม่ได้รับสวัสดิการ

ทางด้านการศึกษา การรักษาพยาบาล ตลอดจนการช่วยเหลือจากหน่วยงานทั้งภาครัฐและเอกชน ทำให้เกิดผลกระทบในภาพรวมด้านคุณภาพชีวิตของผู้ต้องขัง

2. สวัสดิการภายในเรือนจำ โดยพิจารณาจากการปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องภายในเรือนจำ ซึ่งใช้ระบบการควบคุมผู้ต้องขังด้วยวิธีที่รุนแรงโดยขาดเหตุผล การปฏิบัติต่อผู้ต้องขังไม่เท่าเทียมกัน นอกจากนั้นการเรียกเก็บเงินจากญาติของผู้ต้องขังที่มาเยี่ยมโดยไม่มีใบเสร็จรับเงิน ถือว่าเป็นการฉวยโอกาสเอารัดเอาเปรียบอย่างร้ายแรง และยังสร้างความเดือดร้อนแก่ประชาชนเป็นอย่างมาก

สำหรับการรักษาพยาบาลแก่ผู้ต้องขังในเรือนจำขาดความเอาใจใส่จากเจ้าหน้าที่ที่มีความรู้เฉพาะด้าน ซึ่งส่วนใหญ่จะเป็นการรักษาพยาบาลตนเอง โดยผู้ช่วยเหลือนักโทษ (นักโทษชั้นดี) เป็นผู้วินิจฉัยและจำหน่ายยาให้แก่ผู้ต้องขัง ซึ่งอาจเกิดความผิดพลาดในการรักษาพยาบาลได้

ส่วนการฝึกอาชีพของผู้ต้องขังนั้น ถึงแม้ว่าทางรัฐจะได้ออกมาประชาสัมพันธ์ว่าทางเรือนจำทุกแห่งได้จัดฝึกอบรมด้านวิชาชีพแก่ผู้ต้องขัง เพื่อให้ผู้ต้องขังสามารถนำวิชาชีพไปสร้างรายได้ให้กับตนเองเมื่อพ้นโทษไปแล้วก็ตาม แต่ก็ยังไม่เพียงพอ และไม่เท่าเทียมกัน เพราะทางเรือนจำจัดให้เฉพาะนักโทษชั้นดี หรือนักโทษที่มีการศึกษาเท่านั้น นอกจากนั้นรายได้ที่ได้จากการจำหน่ายสินค้าที่ผลิตขึ้นตามโครงการศูนย์ฝึกวิชาชีพผู้ต้องขังนั้น ผู้ต้องขังไม่มีส่วนแบ่งหรือเรียกร้องส่วนได้ส่วนเสียกับรายได้ที่ทางเรือนจำจำหน่ายสินค้าเลย ขึ้นอยู่กับการพิจารณาผู้บัญชาการเรือนจำเพียงแต่ผู้เดียว

ด้านของการจัดกิจกรรมนันทนาการเพื่อคลายเครียดของผู้ต้องขังนั้นทางเรือนจำไม่นิยมให้มีการจัด เพราะมีความคิดว่าผู้ต้องขังอาจก่อให้เกิดปัญหาขึ้น ส่วนกรณีที่มีเรือนจำบางแห่งจัดกิจกรรมนันทนาการในรูปแบบต่าง ๆ ขึ้น นั้นเสมือนเป็นการสร้างภาพโดยผ่านสื่อมวลชนให้ประชาชนเห็นภาพลักษณ์ของทัณฑสถานดีขึ้น

3. สวัสดิการการเสริมสร้างกำลังใจแก่ผู้ต้องขัง การสื่อสารระหว่างผู้ต้องขังกับญาตินั้นทางเรือนจำค่อนข้างทำได้จำกัด เพราะต้องผ่านขั้นตอนตามระบบการตรวจสอบของเจ้าหน้าที่มากมายหลายขั้นตอน นอกจากนั้นยังพบอีกว่ามีการกักเก็บจดหมายจากผู้ต้องขัง และญาติ สำหรับสำนวนการเขียนจดหมายของผู้ต้องขังนั้นจะต้องผ่านการกลั่นกรองข้อความจากเจ้าหน้าที่ ที่เกี่ยวข้อง โดยข้อความที่ส่งจากผู้ต้องขังนั้นจะต้องเป็นข้อความที่ให้ญาติทราบถึงความสะดวกภายในเรือนจำเท่านั้น ห้ามพูดถึงสภาพความเป็นอยู่ สุขภาพอนามัย และความยากลำบากของผู้ต้องขังที่อยู่ภายในเรือนจำอย่างเด็ดขาด นอกจากนั้นทางเรือนจำไม่เปิดโอกาสให้สังคมภายนอกไม่ได้เข้าไปเยี่ยมแลสภาพความเป็นอยู่ วิถีชีวิต และการฝึกอาชีพของผู้ต้องขังเลย ซึ่งสิ่งเหล่านี้น่าจะเป็นสิ่งเสริมสร้างกำลังใจให้กับผู้ต้องขังเพื่อให้มีกำลังใจและแรงจูงใจที่จะออกมาใช้ชีวิตในโลกภายนอกได้

3.3 ข้อเสนอแนะ

1. สิ่งที่ได้จากการศึกษานี้คือ สภาพความเป็นอยู่ที่แท้จริงของผู้ต้องขังในทัณฑสถานหญิงกับการสร้างให้เกิดคุณภาพชีวิตที่ดี ซึ่งอาจจะเป็แรงผลักดันให้มีการปรับปรุงแก้ไข และพัฒนาสวัสดิการด้านต่าง ๆ แก่ผู้ที่อยู่ด้อยโอกาสทางสังคม อันถือเป็นการยกระดับคุณภาพชีวิตของผู้ต้องขัง และครอบครัวได้อย่างแท้จริง และถูกต้องตามความเป็นจริง

2. ในการศึกษาครั้งนี้ได้ทำการศึกษาดูแปรต่าง ๆ ที่มีผลต่อการสร้างคุณภาพชีวิตของผู้ต้องขัง ซึ่งครอบคลุม 5 ด้าน ประกอบด้วย ระดับของความเป็นอยู่ของครอบครัว อัตราของการเปลี่ยนแปลงจำนวนประชากร ทรัพยากร ระบบสังคมและวัฒนธรรม ตลอดจนกระบวนการพัฒนาประสิทธิภาพและความ

สามารถของบุคคล โดยความรู้ที่ได้สามารถอธิบายคุณภาพชีวิตของผู้ต้องขังที่อยู่ในทัณฑสถานหญิงได้ระดับหนึ่งเท่านั้น งานวิจัยที่จะมีขึ้นต่อไปควรจะเน้นการวิจัยเชิงพัฒนา เพื่อให้เกิดความเข้าใจในการพัฒนาคุณภาพชีวิตที่สมบูรณ์มากขึ้น

3.การศึกษาได้สร้างเครื่องมือในการสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่างที่ส่วนใหญ่พ้นโทษออกมาแล้ว ซึ่งอาจจะไม่ได้ข้อเท็จจริงที่เกิดขึ้นก็ได้ ในการศึกษาครั้งต่อไปควรจะเข้าไปสัมภาษณ์ถึงผู้ต้องขังที่อยู่ในระหว่างรับโทษจริง เพื่อให้ได้ผลงานในรูปแบบของการปฏิบัติมากขึ้น

4.การศึกษาในครั้งนี้เป็นการศึกษาในภาพรวมของคุณภาพชีวิตผู้ต้องขังในทัณฑสถานหญิงเท่านั้น ควรที่จะเลือกศึกษาเฉพาะปัญหาในแต่ละด้าน เพื่อให้ได้ปัญหาที่แท้จริงที่มีผลต่อระดับคุณภาพชีวิตของผู้ต้องขัง

5.การวิจัยครั้งนี้จำกัดขอบเขตในทัณฑสถานหญิงเขตภาคเหนือตอนบนเท่านั้น การศึกษาเปรียบเทียบคุณภาพชีวิตของผู้ต้องขังในทัณฑสถานหญิงในเขตภาคอื่น เพื่อจะให้เห็นถึงความแตกต่างของตัวแปรที่มีผลต่อคุณภาพชีวิตของผู้ต้องขังหญิงทั่วประเทศ

และการศึกษาวิจัยในครั้งนี้ ได้เป็นการชี้ให้เห็นถึงสภาพปัญหาที่ถูกเชื่อมโยงกับปัญหาสังคมที่เกิดขึ้นในปัจจุบัน ที่ได้เกิดจากปัญหาจุดเล็กๆ ในขณะที่ สังคมและรัฐบาลต่างมองข้าม โดยที่มุ่งแก้ปัญหาทันทีที่ปลายเหตุและการแก้ไข แต่ยังขาดการวางแผนปรับปรุง แก้ไขในส่วนต้นของปัญหา ฉะนั้น ปัญหาต่างๆของสังคมในทุกวันนี้ จึงเพิ่มมากขึ้นและได้ส่งผลกระทบต่อประเทศชาติด้วย.